

# Anmälningar och notiser

## *Reflektioner över mediers materialitet*

Friedrich Kittler, *Maskinskrifter: Essäer om medier och litteratur*. Red. Otto Fischer och Thomas Götselius. Gråbo: Anthropos, 2003.

Är det så, att allt vetande alltid är beroende av vissa mediala förutsättningar? Medieteoritikern Friedrich Kittler tycks hävda det. Han definierar ett medium som en teknologi som förmår att lagra, vidarebefordra och bearbeta information, eller för att vända på det: information kan bara tänkas i samband med medier. Det innebär i en förlängning att själva tänkandet inte kan uppfattas

som fristående i förhållande till de mediala betingelserna.

Med docentavhandlingen *Aufschreibesysteme 1800/1900* (1985) etablerade sig Friedrich Kittler inom litteraturvetarskrået som en av Tysklands mest originella tänkare och teoretiker. I Foucaults efterföljd, menar han (under det att han förbinder diskursteorin à la Foucault med mediehistoria) att det är först med vår tids medier, med det digitala informations- och kommunikationssystemet, som gamla medier görs synliga just som medier. Han diskuterar här texters status som lagrings- och överföringsmodeller. Goethe och Nietzsche får tjäna som klassiska exempel eftersom deras texter som "nedskrivningssystem" leder vidare till en aldrig sinande produktion av andra, nya sekundära texter i nya medier.

I det tidiga 1800-talet var det Goethes penna som var spetsteknologin, och den hermeneutiskt inriktade litteraturkritikern kunde intressera sig för diktarnas tänkande och tänkarnas texter. Länge var litteraturvetaren blind för materialiteten hos sina forskningsobjekt. När så skriftens urgamla monopol cirka 100

år senare, omkring 1900, hotades av nya fysiska medier som filmen, telegrafan, fonografen och telefonen blev samtidigt även böckernas teknologiska status mer uppenbara. Det rådande "nedskrivningssystemet" vältes på ända.

Kittler har med fog kallats den siste litteraturvetaren. Han har placerat sig vid sidan om, någon har även menat bortom, det egna ämnets tradition. Hans genealogiska ambitioner, där han velat frilägga de dolda historiska förutsättningarna för den disciplin där det egna tänkandet haft sin grund, har fört honom vidare i forskningen kring de mediehistoriska perspektiv som nu blivit hans signum.

Det handlar, för Kittler, om inget mindre än ett nytt sätt att närma sig texter och litteratur samt även om en slags omskrivning av litteraturhistorien. Eller som Thomas Fechner-Smarsly, litteraturvetare i Greifswald, uttryckt det; det handlar om ett försök att anse litteratur(er) och litteraturhistoria som en delmängd av en vidare definierad mediehistoria. I förlängningen för Kittler ett re-

*Telegraf- och telefonledningarna i Philadelphia (1890).*

sonemang om det samhälle och den kultur vi lever (och har levit) i, en process som förutsätter ett ständigt pågående flöde av information, och där varje kultur uppvisar sitt alldeles egna specifika sätt att organisera kodning, överföring och lagring av information.

Hur förhåller sig då de medieteoritiska ansatserna till

skrivandet av en ny "textens eller informationens och kommunikationens arkeologi"? Friedrich Kittler (och andra medieteoritiker med honom, som den tjeckisk-brasilianske Vilém Flusser, och tyskarna Norbert Bolz, och Jochen Hörisch) har på ett uppfordrande sätt penetrerat vårt förhållande till texten och medierna och

ställt frågorna på sin spets. Är vi produkter av ett redan överspelat nedskrivningssystem? Är skriften på väg att marginaliseras som medium på bekostnad av de nya audiovisuella teknikerna? Har skrivandet, läsandet, grundbultarna för den kulturella och intellektuella identiteten, som vi så länge tagit för given, nu spelat ut sin roll, eller ser vi inte vad det är som reflekteras av dagens nedskrivningssystem?

Friedrich Kittlers resonemang vänder onekligen på många av dessa stenar, och med ett personligt idiom som heter duga övertygar han om att allt – även för den riktigt inbitne hermeneutikern – först som sist handlar om informationsflöden. Kittler är prövande, analyserande, diskuterande, men mycket mer vägvisare än profet, och den illusionslöshet han ibland kan uppvisa ger läsaren möjligheter att själv reflektera över mediernas materiella förutsättningar och kulturyttringars innebörder; man inbjuds på ett tilltalande vis till att bli medverkande i en diskussion kring mediernas makt och form.

Roger Jacobsson  
Kulturella Perspektivs  
redaktör